

CASTRO NIEUWSBRIEF

Castro Nieuwsbrief is een uitgave van het David Henriques de Castrofonds, Kerkstraat 10, 1191 JB Ouderkerk aan de Amstel, Telefoon 020-4963498, e-mail: bethhaim@gmail.com, www.bethhaim.nl, ING 69 34 112, Rabobank 35 18 48 800

WORLD MONUMENTS FUND

Beth Haim is geselecteerd voor de World Monuments Watch 2012. Dit heeft het World Monuments Fund op 5 oktober in New York bekendgemaakt. Het is een wereldwijde erkenning voor bijzondere monumenten die om welke reden dan ook bedreigd worden in hun voortbestaan. Deze monumenten zijn van dermate historische waarde, dat ze voor het nageslacht bewaard moeten blijven. Beth Haim is als tweede monument in Nederland op de lijst van internationale projecten gekomen.

Met deze erkenning hoopt het bestuur van het David Henriques de Castrofonds wereldwijd, maar ook in Nederland en de gemeente Ouder-Amstel, de aandacht te trekken voor het unieke culturele erfgoed in Ouderkerk aan de Amstel. De subsidies vallen vanaf 2012 volledig weg en alleen met giften kan de historische begraafplaats van 16 ha en honderden marmeren zerken niet worden onderhouden. Zonder deskundig onderhoud zal de begraafplaats binnen afzienbare tijd niet meer toegankelijk zijn voor de bezoeker.

Het bestuur is veel dank verschuldigd aan Irvin Slavid, Norman Weiss en Leon Bok. Dankzij hun medewerking is de aanvraag twee jaar geleden tot stand gekomen. Zij zijn uiterst deskundig, hebben op eigen gelegenheid de begraafplaats in Ouderkerk bezocht en onderzoek gedaan naar de staat van de marmeren zerken. Zij adviseren hoe de marmeren grafzerken zo te onderhouden, dat het vuil verdwijnt maar het marmer niet wordt aangetast.

In totaal zijn er vanaf 2006 67 locaties in 41 landen genomineerd. De complete lijst is te zien op www.wmf.org.

Rondleiding Beth Haim
www.bethhaim.nl
bethhaim@gmail.com

BETH HAIM PORTUGUESE JEWISH CEMETERY
 Ouderkerk aan de Amstel, North Holland, Netherlands
 is on the
2012
WORLD MONUMENTS
WATCH

WORLD MONUMENTS FUND

wmf.org/watch

Nieuwsbrief over de restauratie van een uniek historisch monument te Ouderkerk a/d Amstel
 Geef uw bijdrage op ons rekeningnummer Rabobank 35.18.48.800 of ING 6934112.

HERDENKINGSPLECHTIGHEID SLAVERNIJ VERLEDEN

Beth Haim is onderdeel van het Ketj Koti Festival programma met een herdenking van de afschaffing van de slavernij in de voormalige Nederlandse koloniën. Op woensdagmiddag 29 juni 2011 vond een herdenkingsplechtigheid plaats bij het graf van slaaf Elieser.

Een groep van ruim 100 vertegenwoordigers uit de Surinaamse gemeenschap kwam speciaal voor deze gelegenheid met een rondvaartboot vanuit Amsterdam naar Beth Haim in Ouderkerk aan de Amstel. Mieke Blankers-Kasbergen, burgemeester van Ouder-Amstel, vertelt in haar toespraak, dat wij ons weer moeten realiseren, dat het goed is dat wij grondrechten hebben en vrijheid van meningsuiting. Aan de hand van de cartons, in de 19de eeuw vervaardigd door De Castro, kon de locatie van het graf worden bepaald. Het is het eerste en tot nu toe enige graf van een vrijgelaten slaaf. Uit het begraafregister weten we, dat hij op 27 maart 1629 ter aarde werd besteld. Speciaal voor deze en toekomstige herdenkingen werd de gebroken steen omhoog gehaald en gerestaureerd. Jacques Coronel, voorzitter van de Portugees-Israëlietische gemeente in Amsterdam vertelde onder andere in zijn toespraak: 'U bent hier op de oudste begraafplaats van Nederland. De Portugees-Israëlietische begraafplaats Beth Haim, het 'Huis des levens', dateert uit 1614. Wij als Portugees joden hebben hier toch heel moeilijk gehad, in eerste instantie om hier te integreren. Dankzij de tolerantie van Amsterdam is dit gelukt. Het Joodse volk weet evenals u, wat onderdrukking is. Deze plaats is een heel bijzondere plaats, ook een symbool van vrijheid.' Marcel La Rose, voorzitter van de stadsdeelraad Amsterdam Zuidoost, bedankt in zijn toespraak de gemeente

Ouder-Amstel en de Portugees-joodse Gemeenschap voor hun gastvrijheid. Na afloop wordt er gezamenlijk pindasoep gegeten en worden de gasten door de burgemeester ontvangen in het gemeentehuis.

ONDERZOEK NAAR HET GRAF VAN SERVO ELIESER

Lydia Hagoort doet in haar boek 'Het Beth Haim van Ouderkerk' verslag van haar onderzoek naar het graf van Elieser. Hieronder volgt een citaat. Haar boek is te bestellen via de website www.bethhaim.nl Op 27 maart 1629 werd ene Elieser begraven, midden op de begraafplaats. Zijn graf kreeg een steen. In 2002 werd de steen blootgelegd. De inscriptie op de steen luidt: S(epultura) do bom servo Elieser, vertaald: het graf van de goede slaaf/bediende Elieser.

Slaaf Elieser

In juni 1627 vaardigde het college van imposta strengere voorschriften uit voor zwarten en mulatten. Zij moesten buiten de omheining komen te liggen. Een uitzondering werd gemaakt voor zwarten en mulatten met een Joodse moeder; voor hun veranderinge er niets.

Aan de overgang tot het jodendom werd paal en perk gesteld. Het college waarschuwde dat niemand zwarten en mulatten, man of vrouw, mocht overhalen tot het jodendom over te gaan. Ook anderen die niet tot het volk van Israël behoorden, mochten niet joods worden, omdat dit een schandaal geeft en een belediging van God is.

Zwarten en mulatten kregen in de regel

geen grafsteen. Met bakstenen werden de kuilen bedekt, waar de armen lagen begraven. Op grote bakstenen werd de nummering aangegeven; ook werden hiervoor soms houten planken gebruikt.

Er waren uitzonderingen. In de zomer van 2002 werd op het oudste gedeelte van de begraafplaats op aanwijzing van rabbijn H. Rodrigues Pereira de eenvoudige grafsteen blootgelegd van ene Elieser.

Over de vertaling van het woord servo het volgende. Het woord escravo wordt in het Portugees gebruikt voor slaaf in de algemene betekenis. Wanneer sprake is van een persoonlijk dienstverband, bijvoorbeeld bij huishoudelijk personeel, wordt servo gebruikt. Dit woord heeft een achtergrond van slavernij. Het Portugees woord voor bediende, zonder context van slavernij, is criado(a) of moça. In deze periode wordt bijvoorbeeld gesproken van moça tudesca en criada judia. In Antwerpen in de zestiende eeuw gebruikt men naast slaaf het woord serf voor iemand die in een persoonlijk dienstverband werkte en niet vrij was. Het is uitzonderlijk dat een zwarte jood midden op de begraafplaats, op zo'n zichtbare plaats werd begraven. In het register staat verder bij zijn naam: moreno que foi de Paula de Pina, (de) bruine, die van Paula de Pina was. De laatste was een van de oprichters van Beth Haim. Staande voor het graf van Elieser ligt aan de rechterkant dona Rut Israelit; aan de naam te zien een vrouw die tot het jodendom was overgegaan.

Aan de linkerkant ligt Jacob Israël Belmonte. Zijn voorname grafsteen is gerestaureerd en zichtbaar. Belmonte was een van de rijkste kooplieden van de Portugees-joodse gemeente; hij nam deel

aan de VOC en handelde onder meer in suiker uit Brazilië. Hij dreef handel in India; in Goa en de havenstad Cochín; ook handelde hij in slaven die hij uit Angola haalde. Belmonte werd op 4 december 1629 begraven naast Elieser. Men werd immers bij binnenkomst begraven op de plaats in de rij die aan de beurt was, behalve als men extra betaalde. De slavenhandelaar kwam naast de slaaf te liggen.

In recente publicaties wordt erop gewezen dat de positie van plantageslaven of landbouwslaven in bepaalde opzichten verschilde met die van huisslaven. De laatsten waren soms iets beter af. Elieser, die werd omschreven als o negro of o preto, de zwarte o merono, de bruine, had blijkens zijn grafsteen een uitzonderlijk gerespecteerde positie verworven. Hem werd ook toegestaan begrafenissen te bezoeken.

In 1621 was hij aanwezig geweest bij de begrafenis van zijn meesteres, Sara de Pina, waar hij zes stuivers offerde. Ook was hij bij de begrafenis van de moeder van Abraham Jesurun. Zij overleed in de zomer van 1624, toen de pest veel slachtoffers maakte. Elieser offerde twee stuivers. Bij zijn overgang naar het jodendom was hem een bijbelse naam gegeven: Elieser was de dienstknecht van Abraham.

In de periode 1616-1630 zijn volgens het register negen personen begraven die als slaaf-slaven of neger of zwarte, moreno of mulat werden aangeduid. Het aantal kan hoger zijn, omdat bijvoorbeeld Angela uit het huis van David Curiel ook op een zwarte dienstbode of slavine betrekking kan hebben. Zwartten werden in deze periode zelden met een naam of familienaam genoemd. Een enkele mulat werd met name genoemd, zoals de vrouw van de mulat Trombeta, Trompet en de mulata Abihail Obediente. Het feit dat slaven in de Republiek de jure vrij waren, moet bij de Portugezen al spoedig na de ingebruikname van de begraafplaats bekend zijn geworden: op 28 september 1617 werd het woord slaaf voor het laatst in het begraafregister gebruikt.

De zwarte joden, vermoedelijk voor een groot deel meegebrachte en hier vrijgelaten slaven, vormden binnen de Portugese gemeenschap de laagste sociale groepering. Zij lijken niet alleen op de begraafplaats zoveel mogelijk te zijn buitengesloten. Zwartten en mulatten die tot het jodendom waren overgegaan, bleven in de ogen van de 'witten' toch niet-joden gezien hun natie. Ook de chachamin Saul Levi Morteira en Menasse Ben Israel en de dichter De Barrios zagen ze als primitief of inferieur.

Uit de notariële archieven blijkt dat er in Amsterdam rond 1630 een kleine groep zwartten was die de vrijheid had opgeëist, en

een gespannen verhouding onderhield met de Portugezen. Zij behoorden niet tot de gemeenschap en ontvingen vermoedelijk geen uitkeringen. In een akte uit 1632 staat een beschrijving van een groep van zeven zwarte mannen en vrouwen, van wie één zijn Portugese meester uit Hamburg was ontvlucht. De groep, die met kinderen in één kelder woonde en door zowel joodse als christelijke buurtgenoten wild en goddeloos wordt genoemd, gebruikte volgens de verklaring vooral geweld tegen Portugese en Hoogduitse joden. Ze hadden onder meer een Portugese jood en zijn dochter voor hun woonhuis aangevallen.

De akte is gevonden door Vaz Dias in de jaren dertig, in een schriftje beschreven en kwam bij dit onderzoek naar boven. Prostitutie, diefstal en geweldpleging komen in de tekst voor; ook het Spinhuis, het tucht-

huis voor vrouwen, wordt genoemd. Ruim tien jaar eerder was een negro, Abraham genaamd, in de cadeia, gevangenis beland nadat hij op vrijdagavond, tussen zes en zeven uur, op straat voor de synagoge met een mes en stenen geweld had gebruikt tegenover een groep Portugese joden.

Voor zover bekend zijn er in Amsterdam geen conflicten ontstaan over het feit dat Portugese joden slaven hadden. In Hamburg, Londen en Dantzig was dat wel zo. Mogelijke verklaringen zijn van het geringe aantal, de aanvankelijke onbekendheid met hun status (het reglement voor Beth Haim was uitsluitend in het Portugees) en wellicht ook, zoals in Antwerpen, een onverschilligheid ten opzichte van 'heidenen'. De belangrijkste reden was dat de stedelijke overheid de Portugese joden hierover niet wilde lastigvallen.

Het is vrijwel zeker dat de eerste slaven in Amsterdam van Portugese joden waren. Ze wilden de laatste jaren van de zestiende eeuw mogelijk in de stad een slavenmarkt beginnen, maar kregen geen toestemming. Het bezit van slaven werd stilzwijgend toegestaan. Dit lag anders bij het 'toelatingsbeleid' voor sefardische joden in bijvoorbeeld Florence, Ferrara, Pisa en Livorno. Zij kregen bij hun vestiging expliciet schriftelijke toestemming om meegekomen slaven te houden (soms werd hierbij vermeld: en niet vrij te laten). In Amsterdam is hierover niets op papier gezet.

De stedelijke overheid beschikte over voldoende middelen om maatregelen in te stellen, maar liet dit achterwege. De Portugese joden moesten zich wat betreft aanduiding en taalgebruik terughoudend opstellen. De laatste vermelding van 'slaaf' in het begraafregister dateert uit 1617. Daarna sprak men van zwarten en mulatten. In de Republiek was het net als in Antwerpen, vooral een zaak van de slaven zelf om hun vrijheid op te eisen. Een aantal zwarten en mulatten heeft dit gedaan. Zij hadden de huizen verlaten, waarin zij woonden. Dit weten we, omdat sommigen

van hen zijn terug te vinden in het Journaal van de Imposta: zij ontvingen een uitkering van de liefdadigheid en hun begrafenissen werden betaald. In dit Journaal van de Imposta staan gedurende de periode 1629-1634 de uitkeringen aan bijvoorbeeld de mulata Sara d'Algarve, aan Francisqua, Judich, Angelica, aan de mulat van Espinoza etc. en bijvoorbeeld aan een moreno opgetekend. Opmerkelijk is de post van twaalf gulden en tien stuivers per a soltar o preto, om de zwarte vrij te kopen. Het vrijkopen van slaven was blijkbaar een interne Portugese aangelegenheid. Omdat slavernij in Amsterdam officieel niet voorkwam, zijn in de notariële archieven, bijvoorbeeld in testamenten, protocollen van vrijlating nagenoeg afwezig. Dit lijkt raadselachtig: er waren immers slaven in de stad. Elders in Europa komen wel dergelijke notariële akten voor. Een verklaring vormt wellicht het Hollandse begrip 'gedogen'. Men stelde niets op papier: een akte van vrijlating zou betekenen dat slavernij bestond.

Het feit dat slaven in Ouderkerk werden begraven, is pas de laatste tijd onder de aandacht gebracht. Het is niet zo dat het woord 'slaven' ongenoemd bleef. De Castro heeft in de Keur van Grafsteenen een vertaling van

het reglement opgenomen, en daarin vertaalt hij escravos keurig met 'slaven'. Daar bleef het bij. Een enkele keer viel het woord 'slaaf' later ook wel, maar de tijd was niet rijp om dit uit te diepen.

Op de Dordtse synode was op 1 december 1618 ook kort de doopvraag van heidenen aan de orde gekomen. De kwestie was ingebracht door de Amsterdamse kerkenraad en betrof de situatie in Indië. Mocht men huis-slaafjes die heidens waren dopen en zo christen maken? Reeds op 5 december kwam men tot de conclusie dat 'heidenkinderen' die als slaafjes bij christenen in huis waren genomen, onrein en niet heilig waren en niet gedoopt konden worden. Zij behoorden niet tot het 'Verbond' en konden daartoe niet gaan behoren. De discussie ging over de situatie in Indië, maar geeft aan hoe men ook in gereformeerde kringen dacht over heidenen en slaven.

Het boek van Lydia Hagoort is via de website te bestellen: www.bethhaim.nl

IVN AMSTELVEEN DOET FLORA ONDERZOEK OP BETH HAIM

Langs de paden zijn hoge, keurig geknipte heggen van haagbeuken. Daarachter de graven, waarbij de planten vrij spel hebben. Soms zijn de graven zo diep weggezakt, dat het eruit ziet als een veldje wilde planten. Op maandag 23 mei 2011 en woensdag 1 juni 2011 heeft de plantenwerkgroep van IVN Amstelveen de planten op de joodse begraafplaats Beth Haim geïnventariseerd.

- In de periode 1983 - 2011 zijn er 161 plantensoorten waargenomen!
- in 1983 zijn er 84 plantensoorten waargenomen
- in 2011 zijn er 128 plantensoorten waargenomen

Wat ook opvalt is het volgende:

- ten opzichte van 1983 zijn er 33 soorten verdwenen
- ten opzichte van 1983 zijn er 77 nieuwe soorten bijgekomen
- 51 soorten hebben zich in de periode 1983 - 2011 weten te handhaven

De soortenrijkdom is dus enorm toegenomen. Wanneer deze toename aan soortenrijkdom precies heeft plaatsgevonden weten we natuurlijk niet, daarvoor zijn er te weinig historische gegevens. Het ligt echter voor de hand dat meer differentiatie en structuur in het beheer de laatste 10 jaar hier grote invloed op heeft gehad. Moerasplanten zijn

oververtegenwoordigd, maar hier en daar staat opeens een hemelsleutel. Deze vetplant zie je nooit in een moeras. Hij verraadt, dat zich onder het oppervlak een grote steen bevindt. Een meer symbolische naam voor een plant had ik niet kunnen bedenken. Een gedeelte is opgehoogd met zand. Hier groeien planten die goed tegen de droogte kunnen. Recent is de dijk opgehoogd.

Pioniersplanten hebben zich daar gevestigd, maar zullen binnen enkele jaren plaats moeten maken voor weer andere.

Een compleet overzicht van de inventarisatie vindt u op de website www.bethhaim.nl

WERKBEZOEK GEMEENTERAAD OUDER-AMSTEL

Op 27 september 2011 heeft het bestuur van de Stichting David Henriques de Castrofonds de gemeenteraadsleden in het Vegahuis ontvangen voor een werkbezoek. Hans van Veggel, voorzitter van het bestuur, heeft de gasten toegesproken in het Vegahuis. Het Vegahuis (1838) is de bewaarderswoning en ligt bij de entree van Beth Haim (1614) aan de Kerkstraat in Ouderkerk aan de Amstel.

De gemeenteraad heeft prioriteiten moeten stellen in deze moeilijke economische tijd. Dat heeft er toe geleid dat Beth Haim het vanaf 2012 zonder subsidies moet doen. Enkele jaren geleden hebben ook de provincie en de overheid de subsidies ingetrokken. De begraafplaats maakt onderdeel uit van het cultureel erfgoed van de Portugese Israëlitische Gemeente, waartoe ook de synagoge en de beroemde bibliotheek Ets Haim in Amsterdam behoren. Wat Beth Haim betreft is de nood erg hoog, want tot op heden heeft geen enkele subsidiegever steun toegezegd. Er worden alleen nog inkomsten uit donaties en legaten verkregen. Deze zijn ontoereikend om jaarlijks onderhoud te plegen.

Het bestuur vraagt begrip en nodigt de gemeenteraad uit om samen naar creatieve oplossingen te zoeken die dit unieke monument kunnen redden. Er moet een algemeen onderhoudsfonds komen voor de lange termijn. Want zonder onderhoud is Beth Haim niet langer open voor het publiek en gaat het monument verloren. We moeten te allen tijde voorkomen dat er onherstelbare schade wordt aangericht.

Klaas Kiekebos, groenmanager bij Donkergroen, heeft een onderhoudsplan voor

de komende jaren opgesteld. Klaas zet zich al sinds 2001 in voor het groen op Beth Haim. Afhankelijk van de inkomsten wordt er selectief jaarlijks onderhoud gepleegd. Klaas heeft het groenbeleid op de lange termijn in een meerjaren visie uitgewerkt. Door een foute werkwijze kan er veel schade worden toegebracht. Met oog voor het monumentale karakter, wordt er met wisselende frequentie en in verschillende hoogten gemaaid met specialistische machines om schade aan de zerken die net onder of boven het maaiveld liggen te voorkomen. Het deskundig onderhoud werpt zijn vruchten af over een aantal jaren.

De flora is enorm toegenomen en pluksgewijs wordt een spontane ontwikkeling van bomen waargenomen. Dit leidt tot meer beleving van het monument. Helaas nemen de onderhoudssubsidies af en wordt het onderhoudsniveau meer gestuurd door het beschikbare budget dan door de meerjaren visie. Voor structureel onderhoud is meer geld nodig. Beth Haim is een groene parel in het centrum van Ouderkerk aan de Amstel. Een waardevolle plek voor flora en fauna, met een arcadisch karakter. Je moet er komen om de ware schoonheid te zien. Helaas heeft de Rijksdienst Cultureel Erfgoed onze aanvraag voor onderhoudssubsidie in 2011 afgewezen. Jaarlijks worden er meer dan 2.000 aanvragen ingediend en er is onvoldoende budget om alle aanvragen te honoreren. Misschien heeft Beth Haim in 2012 meer geluk in deze loterij van subsidie aanvragen.

Leon Bok, funerair deskundige, geeft een toelichting op het onderhoud aan de monumentale grafzerken. Leon was ooit werkzaam

voor de Rijksdienst Cultureel Erfgoed en heeft sinds enkele jaren een zelfstandig adviesbureau. Het bestuur is hem bijzonder erkentelijk dat we gebruik mogen maken van zijn expertise. In 2008 is er onderzoek gedaan naar het specifieke onderhoud van de marmeren zerken. Er zijn met toestemming van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed testen gedaan met Biowash en BRF remmers. Daarin zijn we geholpen door deskundigen uit Amerika op dit gebied, Irving Slavid en Norman Weiss, professor aan de Colombia University in New York. De heren zijn geheel op eigen gelegenheid naar Nederland gekomen en hebben de testen persoonlijk uitgevoerd. Zij waren onder de indruk van de schoonheid en hebben ons voorgedragen bij het World Monuments Fund. Hendrik Tolboom van de Rijksdienst heeft de testwerkzaamheden op de voet gevolgd.

Belangrijke conclusie is, dat de zerken 's winters niet meer afgedekt moeten worden. Dat zou de algengroei nog meer stimuleren. Het middel Biowash is als beste uit een test naar voren gekomen en vanaf dit jaar wordt dit middel met succes toegepast op de marmeren grafmonumenten.

Dennis Buenos de Mesquita, bewaarder van Beth Haim, heeft de gemeenteraadsleden op 27 september 2011 rondgeleid. Tijdens deze rondleiding is duidelijk gemaakt dat Beth Haim naast het bijzondere groen ook historisch gezien van grote waarde is. Van de meer dan 27.500 graven, zijn er meerdere zerken van beroemde burgers blootgelegd die uitblonden op het gebied van handel, wetenschap, religie en politiek vanaf de zeventiende eeuw.

Het Castrofonds hoopt dat de Gemeenteraad ervan overtuigd is geraakt dat Beth Haim een uniek monument is dat niet verloren mag gaan. Dat kan alleen worden bereikt als er middelen komen voor structureel onderhoud.

BOEKEN DIE VERTELLEN

Selected Gravestones - Keur van Grafstenen.

Een fotografische herdruk van de oorspronkelijke uitgave van 1883 met een Engelse vertaling, een inleidend artikel over het onderzoek van De Castro, beschrijvingen van zes extra grafstenen en een beknopte bibliografie. Prijs 75,00 euro plus verzendkosten.

Het Beth Haim van Ouderkerk.

Geïllustreerd boek over de begraafplaats. Het Beth Haim van Ouderkerk, door Louis Alvares Vega. Uitgegeven door Pirola, Schoorl. Prijs 19,50 euro plus verzendkosten.

Het Beth Haim in Ouderkerk aan de Amstel.

Overzicht van de geschiedenis van de begraafplaats door Lydia Hagoort. Uitgegeven door Verloren, Hilversum. Prijs 34,00 euro plus verzendkosten.

U kunt de boeken bestellen op www.bethhaim.nl en betalen met iDeal. Alle opbrengsten komen ten goede van Beth Haim.

OPEN MONUMENTENDAG 11 SEPTEMBER 2011

Het was een prachtige vaart met 70 bezoekers op een gezellig volle rondvaartboot. Om 09.30 uur stonden de eerste bezoekers al bij de poort van Beth Haim in de Kerkstraat. In groepjes hebben de gidsen de zeventig bezoekers rondgeleid. Door het slechte weer in de afgelopen maand is het erg drassig op de begraafplaats geworden en dat leverde voor sommigen natte voeten op. Gelukkig bleef het de rest van de dag droog, zodat we zelfs op de boot met een lunch buiten konden genieten van het Amstelland.

Onderweg hebben Jo Blom en Wil Bart de groep uitgebreid geïnformeerd over de buitenplaatsen, markante gebouwen en historie van het Amstellandgebied van Ouderkerk tot in het hartje van Amsterdam. Bij de Stopera is de groep aan wal gegaan en naar de Portugese Synagoge op het mr. Visserplein

gelopen. Daar werd de groep hartelijk ontvangen door Jacques Coronel (voorzitter van het bestuur van de Portugese Gemeente) en Theo Kemperman (directeur). Het indrukwekkende gebouw is prachtig gerestaureerd. Er was voldoende tijd om de unieke sfeer te proeven en kennis te nemen van een aantal interessante details en anekdotes die het historische gebouw rijk is. Na afloop heeft het bestuur de groep de bijgebouwen, de wintersynagoge en de bestuurskamer laten zien en er is een rondje gemaakt in het nieuw souterrain, waar de vitrines klaar staan voor de waardevolle zilver en textiel collecties van de Portugese Gemeente. Een ieder is uitgenodigd nog eens terug te komen om deze imposante collectie te zien, een kaarsconcert bij te wonen of een Eredienst mee te maken met de Joodse feestdagen. Het programma is terug te vinden op de website van het Joods Historisch Muse-

um www.portugesesyngoge.nl of stuur een bericht naar bethhaim@gmail.com voor meer informatie. Op Beth Haim in Ouderkerk werden die dag rondleidingen gegeven waar ook nog eens 40 bezoekers op af kwamen. Al met al een geslaagde dag met dank aan alle vrijwillige gidsen die onze bezoekers op deze dag zo gastvrij hebben ontvangen!

